

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. дпн **Милен Замфиров Замфиров**

Дисертационен труд: *„Формиране на нагласи у общообразователния учител към деца с умствена изостаналост”*

Докторант: *Лилия Чавдарова Кисьова*

Научен ръководител: *проф. д-р Катерина Каролова Караджова*

I Общо представяне на процедурата

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски” съм определен за член на научното жури за защита на дисертационен труд на тема: *„Формиране на нагласи у общообразователния учител към деца с умствена изостаналост”* за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика – Педагогика за деца с интелектуална недостатъчност. Автор на дисертационния труд е Лилия Чавдарова Кисьова – редовен докторант към катедра „Специална педагогика и Логопедия” на ФНОИ при СУ „Св. Климент Охридски”.

Представеният от докторанта комплект материали на хартиен носител е в съответствие със ЗРАСРБ и правилника на СУ „Св. Климент Охридски” и съдържа всички необходими документи.

II Кратки биографични данни за докторанта

Л. Кисьова работи от 2015 г. до момента като ресурсен учител и като координатор на сектор „Ресурсни подпомагане и прилагане на терапевтични програми на деца и ученици със специални образователни потребности” към Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование – София-град.

През 2013 г. се дипломира като бакалавър по социална педагогика, а през 2015 г. и като магистър по ерготерапия.

От 2016 г. е редовен докторант по специална педагогика.

След успешно положените изпити по докторантски минимум по специалността, докторантски минимум по западен език и изискуемите по учебен план задължително-избираеми докторантски курсове, избираеми докторантски курсове и публикации, Л. Кисьова има покрити необходимите 180 кредита, с което е отчислена с право на защита.

III Актуалност и важност на тематиката, обща структура на дисертационния труд.

Темата е интересна за професионалната област, в която Л. Кисьова работи. Избраната от докторант Кисьова тема е актуална най-вече за педагогическата практика.

Л. Кисьова се опитва да проследи и измери мотивацията на общообразователните учители с наличните или липсващите нагласи към учениците с умствена изостаналост, като се допуска,

че общообразователните учители не са достатъчно подготвени за процеса на приобщаващо образование. От това следва, че е необходимо запознаването на учителите с идеята и проблемите на този вид образование, за да успяват да се справят с приобщаването на учениците с умствена изостаналост.

Докторантката, след изследване на нагласите на общообразователните учители чрез въпроси за мнението им за приобщаващото образование на учениците с умствена изостаналост, изгражда и провежда обучение за подобряване на отношението към тези лица, разбирането на интегрираното обучение и образователния процес.

Като обект на изследването е процесът на обучение на общообразователните учители за работа с ученици с умствена изостаналост, а предмет на изследването е формирането на нагласи на общообразователните учители, спрямо учениците с умствена изостаналост, чрез обучение за приобщаващото образование.

Целта на изследването е да се изследват и сравнят нагласите преди и след провеждане на обучение на общообразователните учители към ученици с умствена изостаналост в начална училищна възраст във връзка с процеса на приобщаващо образование, както и да се сравнят нагласите на ресурсни учители, спрямо тези на обучените общообразователни учители.

IV Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е разработен в увод, четири глави, изводи и препоръки, приноси и приложимост на изследването, списък на използваната литература и приложения.

Дисертационният труд съдържа 200 страници основен текст, от които 182 представляват същинската част на разработката. В текста са включени 50 таблици и 45 диаграми и фигури.

Литературата съдържа 106 източника на кирилица (предимно), латиница и Интернет-източници. Тук като забележка може да се каже, че източниците на латиница са твърде малко, а някои и са доста стари, от 1932 г., 1935 г, 1960 г. и т.н., което би имало смисъл, ако се правеше исторически анализ.

IV Автореферат

Авторефератът обхваща важните части от дисертацията. В текста са включени 60 страници основен текст.

За сметка на обемният текст в автореферата, то в него се намират едва 4 диаграми, една таблица и една схема. При това, изключвайки схемата, то всички останали са с объркана номерация – таблицата е дадена като №6, а диаграмите не са последователно номерирани, а са дадени като 1 и 2 и за четирите диаграми.

VI Публикации

Публикациите по темата са общо шест на брой, от които четири доклада и две статии, публикувани в български списания (едното от които реферирано и индексирано).

Публикациите са адекватни и отразвяват проучванията и резултатите от дисертацията.

VII Критични бележки

Независимо от положителните страни на дисертацията, то трябва да се отбележат и редица слабости. Например:

1. Някои от понятията на съкращенията, описани в таблицата на стр. 4, са излишни, поради тяхната широка публичност, напр. „Съединени Американски Щати“ (мисля, че всички знаят, че е САЩ), IQ също е всеизвестно какво означава, както и МКБ, МОН, ООН, ЮНЕСКО, РЦПППО, СЗО, СУ „Св. Кл. Охридски“, СОП, ЦНС и т.н.
2. Граматически грешки – бъркане на пълен и кратък член – напр. в първото изречение на увода: *„В съвременното общество продължава се обсъжда проблемът за обучението на хората с увреждания, който е много разпространен в българското общество.“*
3. Тавтология се среща на много места – пример: *„Има два термина, които се използват в литературата като синоними, това са: „умствена изостаналост“ и „интелектуална недостатъчност“. Най-често те се*

употребяват като синоними.“ стр. 9. Същото твърдение се повтаря и на други места, например на стр. 17 – *„Често термините ”умствена изостаналост” и ”интелектуална недостатъчност” се употребяват като синоними“.*

4. Има известно свободно третиране на понятията, например няма придържане към терминологията „СОП“, а се използва и „специални нужди“ (стр. 5, 16, 41).
5. Неправилен превод на български на American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD, 2010), като „Американската асоциация за интелектуална и развтийна недостатъчност“ - стр. 10.
6. Напълно неясно и бих казал тотално неправилно мнение на стр. 81: *„От до тук казаното става ясно, че играта е основно занимание на учениците в училище... За първи път чувам, че играта е основно занимание на учениците в училище.*
7. Подредбата на глава 2 е можело да се реорганизира – обикновено се започва с целта, после задачите, хипотеза, обект, предмет, методи, методология, участници.
8. Хубаво щеше да е данните за общообразователните учители и ресурсните такива да се представят не само поотделно, но и смесено, в едни и същи диаграми, за да могат да се онагледят и проследят сходствата и различията между тях (стр. 85-89).
9. Неясно защо въпросите в анкетите са за „деца със значителни

и множество увреждания“, ниско- и високофункционални аутисти, докато акцент на изследването са умствено изостаналите деца и ученици.

10. Във въпросите в анкетите интегрирано обучение се приравнява с приобщаващо образование (стр. 109, 118, 121, 122, 157, 183 и др.).

Заключение

Дисертационният труд на **Лилия Чавдарова Кисьова** на тема *„Формиране на нагласи у общообразователния учител към деца с умствена изостаналост“* съдържа научни постановки и научно-приложни резултати, които представляват принос за науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертацията на **Лилия Чавдарова Кисьова** е добре реализиран научен труд. Качествата му показват, че докторантът владее методологията на научните изследвания.

Въз основа на всичко изложено по-горе, давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнатите резултати и приноси и предлагам на уважаемото научно жури да присъди

образователната и научна степен “доктор” на **Лилия Чавдарова Кисьова** по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

06.04.2020 г.

доц. дпн Милен Замфиров

гр. София